

pinczét törték fel, onnan $\frac{1}{2}$ akós hordót borral elvittek s a finakot is megtöltötték. E finak tehát e lopásból származik. Gondos tudta hogy a bor lopott és ivott is belőle. A nyomozás tehát ezen vallomással befejezést nyert.

Horváth József 15 évi, Csek János 12 évi fegyházra, Gondos András $1\frac{1}{2}$ évi, míg Takács Antal 1 évi börtönre lett végérvényesen elítélve.

Még itt megjegyezzük, hogy Kormos Fonai Imre a legveszedelmesebb fegyveres csavargók egyike volt Somogy és Baranya megyében. Még a hatvanas években mint kanászbojtár kezdette meg a csavargást és sertéslopást; azóta ismételten elzárva, mihelyt kiszabadult folyton csavargott és lopott. Ezen veszélyes csavargót tehát a végzet saját társai által büntette meg.

Az elmondottakból kitünik, hogy Miklós őrmester úgy mondva minden támpont nélkül, csakis helyes megfigyelése és abból levont alapos következtetés után indult és körülbelül három hét alatt egy tolvajbandát, mely két betöréses lopást, egy nagyobb sertéslopást és egy emberölést követett el — ügyes, sok tekintetben leleményes eljárása által a büntető bíróság kezeibe szolgáltatott.

A csendőr alkalmazása, teendői és kötelességei a cholera-járvány idejében.

A magy. kir. csendőrség közbiztonsági szolgálatára vonatkozó törvények és szabályok egyik legsarkalatosabb pontját a «minden állampolgár élet- és vagyonbiztonsága fölötti őrködés» képezi s ezen alaptételből indul ki és ágazik széjjel a csendőrség által a közbiztonság terén kifejtendő működés nagyobb része.

Az állampolgár életbiztonsága fölötti őrködés a szó szükebb értelme szerint abból állna, hogy: «a csendőr éber felügyelettel az állampolgár életét és

testi épségét erőszakos külbehatások ellen megvédelmezi; tűzvész, vízáradás alkalmával a veszélyben lévőket, továbbá a megfagyás veszélyében forgókat saját élete kockáztatásával is megmenti; földomlások, csuszamlások által veszélyeztetetteket figyelmeztetés által az őket fenyegető veszélytől megóvja stb. stb.;» — ámde az «életbiztonság fölötti örökös» — tágabb értelemben véve — a csendőrre még más kötelességeket is ró és ezen kötelességek járványok alkalmával — jelesen pedig *cholera-járvány* idejében — lépnek előtérbe.

Lássuk tehát, miből állnak «*a csendőr teendői és kötelességei cholera-járvány esetében*» és kíséreljük meg ezen teendők és kötelességek hozzávetőleges körvonalozását; mert hiszen csupán azokat általánosságban felölelő útmutatásról lehet szó, a menyiben a részletek megállapítása a helyi viszonyoktól, a járvány jellegétől, a nép műveltségi fokától, szokásaitól, jó vagy rossz indulatától stb. függ.

*

Cholera-járvány esetén a csendőr alkalmazása háromféle lehet, és pedig:

a) a határszélen, a járványnak a szomszédos tartományok vagy országokból való behurczolása elleni határzár létesítése czéljából;

b) vasuti állomásokon az orvos-rendőri szempontból alkalmazott, illetve kirendelt orvosnak állandó karhatalmi segédletéül; és

c) a járvány által meglepett területen a hatóságok és járványbizottságok oly irányú támogatására, hogy intézkedéseik, rendelkezéseik foganatosíttassanak, betartassanak és minden tekintetben érvényre jussanak.

a) *A határszélen alkalmazott csendőr teendői* főbb vonásokban:

1. A szomszédos, járványtól fertőzött, tartománnyal vagy országgal csakis a főközlekedési vonalokon lévén fentartandó az összeköttetés, a mellékközlekedési vonalakon tehát sem ember (gyalog, lóháton, öszvér- vagy számárháton avagy járművön), sem

állat a határon be vagy ki nem eresztendő; úgy a bejönni mint a kimenni szándékozók a főközlekedési vonalra utasítandók.

2. A fertőzött tartományból vagy országból semmi-féle oly tárgyat vagy czikket mely a járványt behurczolhatná vagy terjeszthetné. beengedni nem szabad; nevezetesen: nyers és kikészített bőrök, rongy, ócska ruha, ócska vászon, posztó, kender, len, vászon, kötélárú, ócska vasak, zsákok, bőröndök, faedények, ócska papir, csont, szarv, toll, szőr, mindennemű hulladék, mindenféle ruhanemű és szövött árú, élelmi szerek, italok, gyümölcs stb. stb.

3. Pontosán eljárando a körül, hogy a fertőzött tartományból vagy országból beérkezett utas a legközelebbi egészségügyi állomáson — a vele előveendő fertőtlenítés, orvosi megfigyelés, esetleg egyéb elővigyázati intézkedések céljából — még mielőtt másokkal érintkezett vagy más irányban utazott volna, okvetlen megjelenjen.

Nagy gond fordítandó tehát arra, hogy útlevel nélküli és egyéb csavargók a határszélen ki és be ne lopódzhassanak, csempészek üzelmeiket ne gyakorolhassák.

b) *A vasuti állomásokon alkalmazott segédlet* főfeladata abban áll, hogy az ott működő járványorvost teendőiben a legnagyobb buzgalommal támogassa, feladata teljesítésében kezére járjon; e célból:

1. a járőrnek minden érkező vonatnál az állomáson jelen kell lenni; ügyelnie kell arra, hogy minden kiszálló utas — bárki legyen az és bárhonnán érkezett legyen — az orvos előtt megjelenjen, szükség esetén oda elővezetessék, ki csak annak beleegyezésével fog onnan eltávozhatni;

2. felügyelendő hogy az érkezett kézi podgyászok, bőröndök, málhák, rakományok és mindennemű ott kirakott szállítmányok addig míg a rendelkező orvos meg nem engedi, tova ne szállíttassanak; ha pedig azokon netalán végzendő fertőtlenítések eszközendők, úgy azok szigorú pontossággal végeztessenek;

3. felügyelendő, hogy az állomásra beérkezett és ott lekapcsolt illetve visszatartott vasuti járművek, az orvos rendelkezéséhez képest, pontos lelkiismeretességgel fertőzteleníttessenek ;

4. különösen ellenőrzendő a vasuti állomás bel- és külterületén a köztisztaság, a várótermek, árnyékszékek tisztántartása, szellőztetése és fertőztelenítése; az árúba bocsátásra szánt élelmi cikkek, italok, gyümölcs stb.; minden e tekintetben észlelt rendetlenség, szabályellenesség vagy hiány megszüntetése iránt haladéktalanul intézkedendő, az egészségre káros vagy gyanús ételek és italok elkobozandók s további elhatározás végett a járványorvosnak beszolgáltatandók.

c) *A járvány által meglepett területen működő csendőr feladata:*

1. a legéberebb felügyelet és érdeklődés a járvány minden mozzanata iránt, a mi a betegség fokozódásával, terjedésével, csökkenésével vagy lefolyásának enyhülésével összefügg ;

2. a járvány terjedésének megakadályozására tett hatósági intézkedések betartása fölötti szigorú őrködés ;

3. felügyelni arra, hogy minden cholera-megbetegedés a hatóságnak (járványbizottságnak) bejelentessék, illetve hogy a betegség el ne titkoltassék ;

4. az elkülönített (isolált, cholera-beteggel ápolóin kívül senki sem érintkezzék ;

5. cholera-beteg nyilvános bér- vagy társaskocsiban ne szállíttassék ;

6. a halotti szemle mindig orvos által teljesíttessék és minden haláleset a halottkémnek *azonnal* bejelentessék. A halál megállapítása után a hulla *rögtön* elkülönítendő, illetve a hullaházba vagy temetőbe elszállítandó s gondosan eltemetendő. Halotti torok tartása, virrasztás stb. szigoruan tilos ;

7. utcák, terek, házak tájéka, udvarok, csatornák, közkutak, lakóhelyiségek tisztántartása, árnyékszékek, emésztő gödrök tisztogatása fölötti ellenőrző felügyelet tartása ;

8. elárusításra szánt mindennemű élelmiszerek és italok szigoruan ellenőrzendők ;

9. vendéglők, korcsmák, mészárszékek, élelmiszeres boltok és mindennemű nyilvános helyek tisztasági és fertőtlenítési szempontból folytonos felügyelet alatt tartandók ;

10. csoportosulásokra, iskolák bezárása, országos és hetivásárok betiltására, zárórákra, éjjeli dőzsölésekre stb. vonatkozó hatósági rendeletek betartása fölötti őrökös ;

11. a fertőtlenítések eszközésénél felügyelni arra, hogy az szigorú pontossággal vitessék keresztül ;

12. kuruzsolók a legszigorúbban üldözendők.

A csendőr a mellett hogy a fentebbiekben elmondott kötelességében eljár, iparkodják a néppel megértetni, hogy mindaz a közjóért úgy a nagy közönség, mint az egyesek érdekében rendeltetett el akként, tanúsítson a csendőr részvétet, komoly érdeklődést és világosítsa fel a netalán békétlenkedőket vagy korlátoztakat, mikép az óvrendszabályok be nem tartása mily pusztítással, veszedelemmel járhat.

Különben a csendőr-különítmények ezen különleges megbizátásukra vonatkozólag minden alkalommal és esetről-esetre úgy a hatóságok, mint saját előljáróik részéről az egyéb részletekre vonatkozó és a viszonyokra alkalmazott utasítások és rendeletekkel rendszerint elláttatnak.

Hogy pedig a csendőr az itt előadott nehéz, sokoldalú feladatnak megfelelhessen, szükséges, mikép az *ázsiai cholera tárgyában* kiadott *Utasítást* alaposan ismerje, épen ezért ezen utasításnak ama részét, melyet a csendőrnek ismerni kell ; az alábbiakban közöljük.

A csendőrnek ezen működésének ideje is azon időszakok egyike, midőn a szolgálati szabályzat I. rész 35. pontját alkalmazhatjuk, t. i. «*ily válságos pillanatokban mutatkozik a derék csendőr értéke*».

A küzdelmek és megpróbáltatások ily nehéz idejében jussanak eszünkbe a szolgálati szabályzat I. rész

12. és 31. pontjai, melyek az «*Istenfélelemről*» és az «*Ellenség előtti magatartásról*» a következőket szabják elénk (12. pont): «oly elveket, melyek az embert kötelmeinek szigorú felfogására ösztönzik, őt az élet viszontagságai között támogatják, bátorságát élesztik, neki a veszélyben megnyugvást, a bajban pedig vigaszt nyujtanak, tiszteletben tartani és ápolni kell».

(31. pont): «Küzdjön mint vitéz harczoshoz illik, félelem nélkül, állhatatosan, de elhamarkodás nélkül és ne csüggedjen a legveszedelmesebb helyzetekben sem.» Igen! mert *erős hitre, rendíthetlen bizalomra* van szükségünk, midőn ezen mindenütt láthatatlanul lappangó ellenség ellen küzdünk.

Es végre ne feledjük azt a régi, jó és mindig igaz közmondást sem: «a bátraké a siker, mert őket kegyeli a szerencse».

Utasítás az ázsiai cholera tárgyában.

Az ázsiai cholera leírása. Ázsiai cholerában történt megbetegedést, tehát a járvány kitörését gyaníthatjuk, ha valaki erős hányással, hasmenéssel, görcsökkel, szóval a cholera tünetével megbetegszik és tudomás szerint az ázsiai cholera Európa felé vagy Európában terjedőben van.

A cholera-ra vonatkozó gyanu annál indokoltabb, ha megállapított, hogy a betegedést nem előzte meg heves gyomor- és bélhurutot okozó behatás, különösen pedig ha a beteg a cholerától már meglepett helyről érkezett, vagy onnét való utassal avagy valami tárgygyal (ruhanemű, árú) érintkezhetett.

A járvány kezdetén a megbetegedések lassan következnek egymásután, többnyire az első beteg környezetében; a megbetegültek között a cholera-nak súlyosabb, valamint enyhébb esetei észlelhetők.

A járvány növekedési és tetőfoki korszakában a cholera-esetek súlyossága és gyakorisága legnagyobb — többnyire teljesen kifejlődött — kórjelekkel lépnek fel és a hirtelen halállal végződő kóresetek szaporák.

A járvány alábbhagyását jelzi a cholera-esetek

súlyosságának, halálos kimenetelének és gyakoriságának csökkenése. A járvány megszűntével a többnyire enyhébb cholera-eseteket, más szórványos betegségek váltják fel.

Az ázsiai cholera kóros tünetmenyei. Az ázsiai cholera kóros tünetmenyei közül a betegség előjelei a következők: étvágyhiány, rossz szájíz, undor az étkektől, hasmenéssel váltakozó székrekedés, gyomor-nyomás, böfögés, hangos haskorgás, melyekhez nyugtalanság, álmatlanság, mellszorongás és nagy levertség érzete járul. Ezen állapot eltarthat 1 órától több napig.

A beteg erőltetve jár fenn, foglalkozásába szokatlanul hamar belefárad; ezen elősorolt kórjelek közül gyakran csupán a hasmenés észleltetik, mely után a kór teljesen kifejlődik. Némely esetben a heves tünetmenyek előjel nélkül rögtön is fellépnek.

Az előjelek súlyosbodván, következő jellegző kór-tünetek mutatkoznak:

1. a hasmenés, mely hangos korgás kíséretében gyakran és hirtelen ismétlődik; — eleintén halvány-sárga, azután rizsfőzethez hasonló nyákos és fehéres czafatokat tartalmazó savó ürítettik fájdalom nélkül, néha a beteg látszólagos könnyebbülésével;

2. a hányás, miáltal a beteg eleintén ételmara-dékot, később szintén rizsfőzethez hasonló nyákos savót ürít ki;

3. égető szomjúság;

4. kínos dermesztő görcsök, melyek kezdetben csupán a lábikrákban, később a test egyéb izmaiban is jelentkeznek, — innét a csuklás;

5. a húgyelválasztás apadása vagy megszűnése;

6. a tapintható üterekben az érverés szapora, kicsiny, gyöngye, sőt egészen eláll, így például az orsó üterben (t. i. a kézcsukló fölött);

7. a bőr meghidegül, elpetyhed, az ujjakon meg-ránczosodik és megkékül;

8. a beteg arcza sajátságosan beesik, a mélyen ülő szemgolyókat kékültszemhéjak környezik, az ajkak és a nyelv kékes szinezetűek és hidegek;

9. a beteg hangja elveszti csengését;
 10. lélekzete szapora, rövid, nehéz, a lehellet hideg.
 E kórszak 3 órától 7 napig tarthat.

Visszahatási, illetve javulási tünetek, ha a hányás, hasmenés és görcsök alábbhagyván vagy szünetelvén, a környéki üterekben a vér újra kering, a test hőmérséke emelkedik, a bőr kéksége oszlik, az arcz kezdi teljességét visszanyerni; de legkedvezőbb jelek gyanánt tekinthetők ha meleg izzadság kezd fejlődni, a beteg ürüléke színes kezd lenni s a húgy elválasztása újra megered.

E kórszak tart 3—8 napig.

Veszélyes jelek gyanánt tekintendők; az arczvonásoknak a beteg felismerhetlenségeig való megváltozása, a szemek mély beesése, a nyelv és a leheletnek úgyszintén a végtagoknak hullahidegsége, a bőrnek szennyes-kék színezete, a környi üterek veréseinek megszünése, nagy mellszorongás, a görcsöknek a felső végtagokra, sőt a törzs izmaira is kiterjedése, a húgyelválasztás tökéletes megszünése, a mély kábultság, akadályozott lélegzés és a teljes húgyrekedés.

Az ázsiai cholera utóbetegségei közt első helyet foglal el a húgyvér, mely a húgyelválasztás megszünéséből származik, továbbá üszkösödések a test külső felületén, vérhas stb.

Az úgynevezett *száraz cholera*, mely minden kiürülés nélkül a többi kórjelek mellett halált okozhat, csak igen ritkán fordul elő, míg ellenben a leggonoszabb járványok alkalmával is mutatkoznak egyes *enyhébb lefolyású* esetek, melyek *cholera* név alatt ismeretesek.

Heveny megbetegedések, melyek a choleraéhoz teljesen hasonlítanak, azonban attól egészen eltérő természettel bírnak, ugyanis nem fertőznek és nem terjednek; ezen betegségek *cholera nostras*, *cholera europae*, *cholera infantum* stb. megnevezéssel jölöltetnek.

Az ázsiai cholera terjedésének módja. Az ázsiai choleraának leggyakoribb terjesztője az e bajban szen-

vedőknek hányás vagy székelés által kiűritett bétartalma, miért is legfőbb kötelessége a közönségnek, ama ürülékeknek s az általuk szennyezett bármilyen tárgyaknak leggondosabb eltávolítása és fertőtlenítése, minthogy ezen rendszabály által gátolható legsikeresebben a cholera terjedése.

A cholera terjedését előmozdítják: a tisztátalanság a levegőben, a vízben, a talajban, a lakásban, ruházatban, a testen; az egészségtelen tápszerekkel való élés, az elégtelen vagy ellenkezőleg a túlságos táplálkozás, szeszes itallal mértéktelen élés, meghülések, túlságos megerőltetés, lelkületnek nyomott állapota, szóval minden, a mi a testet gyengíti és ellenálló képességét csökkenti.

Életmód és szabályok cholera idejében.

Életrend. Cholera idejében a következő életrendi szabályok megtartása által óvhatjuk meg magunkat legsikeresebben a járvány ellen:

1. szigorú mértékletesség követendő ételben, italban, munkában és élvezetben; kerülendő a gyakori és sok étkezés, részegeskedés, testi és szellemi munkában való megerőltetés, éjszakázás és nemi kicsapongás.

2. *Tápszerek és italok.* Az étkezésre nézve maradjon mindenki megszokott tápszerei mellett, ha t. i. azok eléggé táplálók és könnyen emészthetők. A vacsorát, mely bőséges ne legyen, néhány órával a lefekvés előtt kell elkölteni; a hasmenésre hajlandók iganak makk-kávét, csokoládét, a borivók jó minőségű vörös bort és kerülni kell mindazon étkeket, melyek hasmenést szoktak előidézni. Italul legczél szerűbb a tiszta friss víz, vagy a jó minőségű bor, valamint friss ásványvíz; rossz bor vagy tökéletlenül forrott sör ártalmas.

Igen káros lehet az egészségre nézve az olyan ivóvíz, mely szemét, hulladék, trágyalé, árnyékszék közelében fakad s azoknak kiszivárgása által beszennyeztethetett; az olyan folyóvíz, mely csatornák

betorkolásához közel merítettett. A víz hűtésére használt jég is ártalmas, ha az tisztátalan helyről származik.

A tisztátalan vagy gyanus víz homok-kavicsrétegen átszűrendő: még jobb a gyanus vizet felforralni és lehűtve kevés borral, pálinkával, citromlével, kevés eczettel, esetleg 4—5 csepp higított sósavval keverve inni.

3. *Testmozgás.* Czélszerű naponta a szabadban mérsékelt testmozgást tenni.

4. *Öltözködés.* A ruházat védje a testet az idő viszontagságai ellen; kik könnyen meghülnek és hasmenésre hajlandók, haskötőt és lábaikon meleget tartó kelmét viseljenek (Flanell).

5. *Lakás.* A lakás száraz, világos, tágas, különösen pedig jól szellőzött legyen; nedves, homályos és dohos szobákban való lakás, kivált pedig, ha azokban sokan vannak együtt, felette ártalmas.

6. *Tisztaság.* A tisztaság úgy a testre, mint a ruházatra, ágyneműre s lakásra nézve szigorúan fenntartandó, ugyanazért gyakran kell mosakodni s időnkint óvatosan fürödni. Ruha- és ágynemű gyakran szellőztetendő és tisztával felváltandó; a lakásban s a lakás körül szennyet megtűrni nem szabad. Ártalmas a tartózkodás oly helyeken, hol a levegő rothadó állati vagy növényi hulladékok bűzével van megfertőztetve; legveszélyesebbek azonban a vermek, ganéjdombok, árnyékszékek, éjjeli szekrények stb., ha azokba a cholerasok bélürülékei, hányata öntetett.

7. Az egészség fenntartásának feltételeihez tartozik még: a kedélynyugalom, bátorság, jó kedv; ellenben ártalmas a nagy félelem, aggodalom, bizalmatlanság.

8. Óvakodjunk a choleras ürülékével, szennyes ruháival túlságosan érintkezni, azért a beteg ápolása közben a tisztaságra nagyon ügyelendő. Tehát az ürülékek, valamint a beszennyezett tárgyak azonnal eltávolítandók, illetve megtisztítandók és fertőztelenítendőek.

A cholera-beteg ápolása.

Előleges ápolás. Ha valaki cholera-járvány alkalmával hasmenésbe esik, addig is, míg a meghívott orvos hozzá érkezik, lefektetendő és paplannal, pokrócczal vagy dunyhával jól betakarandó, hasára mustárpép, melegített ruha- vagy pépborogatás rakandó. Ha a beteg nem hány, tea, borókafőzet, hársvirág, bodzavirág vagy fodormenta-forrázat nyujtandó neki.

Ha a beteg hány s nem csak ételmaradékot, de nyákos savót is ürít ki, langyos italok helyett jégdarabkákat, annak hiányában kortyonként friss hideg vizet nyeljen.

Táplálékot, bort vagy egyéb szeszes italt ilyenkor a betegre erőltetni nem tanácsos.

A beteg további kezelése a rögtön meghívandó orvosra bizandó.

Üdülés. A kiállott cholera után a beteg belei igen ingerlékenyek lévén, eleintén csupán legmérsékeltebb adagokban nyujtott híg tápszereket vehet magához, pl. marhahús-levest áttört rizszsel; csak később és fokanként lehet a megszokott, könnyen emészthető állati és növényi táplálékra áttérni. Az üdülő sétáljon a szabad légen, a mennyire ereje megengedi kezdje meg szokásos foglalkozását, de a nélkül hogy magát megerőltetés által a betegségbe való visszaesés veszélyének kitegye.

Hatósági intézkedések.

A járványbizottság megalakulása. A cholerajárvány közeledésekor minden községben a járványbizottság azonnal megalakul (1876. XIV. t.-cz.); feladata a járvány elfojtására s terjedésének megakadályozására célzó óvintézkedések erélyes fogatatosítása és pontos ellenőrzése.

Bejelentés. Minden cholera-megbetegedés vagy gyanus eset a hatóságnak azonnal bejelentendő s e célból az orvosok, családfők, vendéglősök és egyéb nyilvános helyek tulajdonosai a legbehatóbban figyelmeztetendők. Cholerabetegüléseket eltitkolni — kü-

lönösen az első esetek alkalmával — szigoruan tilos, mert azzal a járvány terjedése leginkább előmozdítatván, a közegészség annyira veszélyeztetik, hogy a járvány elhárítására később a legnagyobb erőfeszítések és áldozatok sem elégségesek.

Elhelyezés. A betegség terjedésének korlátozása leginkább a betegek czélszerű elhelyezésétől függ; az egészségesek a betegekkel és az ezek által beszennyezett tárgyakkal való érintkezéstől lehetőleg óvandók, e célból a beteg a lehetőségig izolálendő. Ha a saját lakásában erre megfelelő hely van, akkor a beteg ott hagyható, ha ellenben a beteggel egy szobában többen laknak, akkor a beteg eltávolítandó vagy pedig a lakók ürítik ki a lakást.

Eljárás vasuton és hajón. Mindazon községek, melyekben vasuti vagy hajóállomás létezik és köztudomás szerint orvos is van megtelepedve, — azon utasoknak ápolás céljából való átvételére kötelesek, kik vasuton vagy hajón utazásuk közben cholera-ba esvén, tovább szállításuk nem lehetséges.

Gyógykezelés, ápolás és gyógyszerek. A betegeknek czélszerű szállításáról, gyógykezeléséről, ápolásáról, járványorvosokról, gyógyszerekről, fertőtlenítő anyagokról, ápoló személyzetről, a hatósági területnek járványkerületekre való felosztásáról, úgyszintén megfelelő számú egészségügyi közegek kirendeléséről a hatóság tartozik gondoskodni.

Halotti szemle. A halotti szemle mindig orvos által teljesíttessék. Annak kikerülése céljából hogy tetszhalottak eltemettesenek, de hogy a levegőnek a hulla által megfertőztetése is megakadályoztassék, a lakosság szigorúan utasítandó, miszerint minden halálesetet a halottkémnek azonnal feljelentsen; ez utóbbinak szoros kötelessége a helyszinén azonnal megjelenni, a hullának lehető elkülönítését eszközölni és a szükséges fertőtlenítés iránt a kellő intézkedéseket megtenni; mihelyt pedig a halál kétségtelen jelei mutatkoznak, az eltakarítási engedély kiszolgáltatandó s a cholera-hulla rögtön eltemetendő.

Hullaszállítás. Azon cholera-hullák, melyeknek teljes elkülönítése magánházaknál eszközölhető nem volna, a lakott helyiségekből legrövidebb idő alatt a halottasházakba átszállítandók. A hullák lehetőleg zárt vagy beszurkolt koporsókba téve, kocsin szállítandók és nem emberek által viendők a temetőbe és szabályszerűleg gondosan beásandók.

Cholera-hullát szemlére kitenni, vagy templom elébe, avagy annak belsejébe vinni tilos; úgyszintén a halotti torok és halottvirrasztások szigorúan eltiltandók.

Köztisztaság. Szigorúan felügyelendő, hogy az utcák, a házak udvarai tisztán tartassanak, a nyílt csatornák vízzel naponta leöntessenek, mindennemű szerves hulladékok és rothadó állományok az emberek lakásai köréből és környezetéből a legtökéletesebben eltakaríttassanak, a kutak és azok környéke tisztán tartassanak, olyanok pedig, melyek csatornák közelében vannak és járványok kiütésére okot szolgáltatnak, megvizsgálandók és a körülményekhez képest betiltandók, végül hogy az árnyékszékek, emésztő gödrök és csatornák tisztíttassanak.

Ivóvíz tisztántartása. A kutak vize megfertőztetésének akadályozására a vízmerítés a vízhordóknak saját edényeikkel betiltandó és intézkedendő hogy a víz csakis a kútgémen levő edényből — melyből inni mindenkinek szigorúan tilos — töltessék az illetőnek saját edényébe. Ezen intézkedés a járvány ideje alatt különös szigorral felügyelendő.

Álló vizek, pocsolyák képződése minden áron megakadályozandó, már létezők pedig lehetőleg megszüntetendők.

Lakóhelyiségek tisztántartása. A lakóhelyiségek tisztán tartandók és gyakran szellőztetendők; egészségellenesnek ismert lakóhelyiségek, különösen azok, melyekben cholera-járványok alkalmával ismételve sok megbetegedés fordult elő, egészségi szempontból megvizsgálandók és — ha szükséges — hatóságilag betiltandók, végül pedig sok lakónak szűk lakásokban való összezsúfolása megakadályozandó.

Szegények ellátása. Szegények és ügyefogyottak — ha nem betegek is — táplálékkal és hajlékkal ellátandók; betegség esetében minden vagyontalan orvosi felügyelet alá helyezendő és a szükséges gyógyszerekkel is ellátandó.

Kontár gyógyítók (kuruzsolók) és titkos szerek. A lakosság behatóan figyelmeztetendő, hogy kontárgyógyítóktól (kuruzsolóktól), — kik ellen különben is a legszigorúbb eljárás foganatosítandó, — úgyszintén a titkos szerek használatától a saját érdekében óvakodják, hanem megbetegedés esetén azonnal az orvoshoz folyamodják.

Élelmi szerek. Egészségellenes élelmiszerek, éretlen gyümölcs, állott hús, romlott halak stb. árulása szigorúan tilos.

Csoportosulások és sokadalmak. A lakosság nagyobb csoportosulásai, a szükséghez képest az iskolák bezárása is, elrendelendő a hatóság részéről.

A hatóságok a körülményekhez képest a heti és országos vásárok megtartását a járvány idejére betilthatják, úgyszintén a búcsújárások és éjjeli dőzsölések iránt is intézkedhetnek.

A hatósági főorvosok az általuk tett óvintézkedések czélszerűségeért, a közigazgatási hatóságok pedig ezen óvintézkedések pontos foganatosításáért felelősek.

A fertőztelenítő szerekről és módokról.

Fertőztelenítés. Legbiztosabb fertőztelenítés a fertőzött tárgyak *elégetése*. A gyanus, de még inkább a fertőzött tárgyakat — ha nem nagy értékűek — legczélszerűbb elégetni. A házi tűzhelyen (konyhában) való elégetés nem lévén ajánlatos, e célból a szabadban — udvarban, kertben — tűzbiztos helyen tűz gerjesztendő és midőn az már jól ég, az elégetendő tárgyak beleteendők.

Az elégetés szükség esetén főzésre és sütésre nem használt kályhákban is eszközölhető.

A *száraz meleg* megbízható fertőztelenítő, ha legalább 150 C.^o-ot elér. Fémnemű tárgyak tehát a taka-

réktűzhely sütőcsövében, fémüstjében, a sütőkemen-
czében biztosan fertőzteleníthetők.

A *forró gőz* biztosan desinficiál, ha a tárgyakat átjárja; e célra azonban jól szerkesztett készülék szükséges s a fertőtlenítések gondos és pontos végrehajtása megköveteltetik.

Szükségből a következő egyszerű készülék is megfelel: nagy fémbogrács (üst) fölé akkora hordót helyezünk, hogy annak karimája azt üst szélén feküdjék s azt elzárja; a hordó alsó feneke, mely az üstön fekszik, számos lyukkal megfurandó, míg a hordó másik feneke kiveendő és jól záró fedővel befödendő. E hordóba rakandók a fertőtlenítésre szánt tárgyak, de nem összetömve, az üst $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ részig vízzel megtöltendő és alája tűz rakandó. A hordó és üst közötti rést nedves ruhával való körülkötés által lehetőleg elzárjuk. A víz forrása következtében támadt gőz a hordófenék lyukain behatolván, a hordóban lévő tárgyakat átjárja és felül erősen előtör, ily módon legalább $\frac{3}{4}$ óráig kell a gőznek felül áramolni, azután a tárgyak kiszedendők és a szabadban megszáritandók.

A hol gőzgép áll rendelkezésre, a gőz abból veendő.

Gőzzel desinficiálhatók a nem mosható tárgyak, például: posztóneműek, vánkos, toll, matrác, szőr, paplan, pokrócz, utitáskák, kendők, irások, levelek stb. ellenben nem lehet gőzzel desinficiálni a bőrt, prémet, enyvezett tárgyakat, mivel ezek tönkre mennek.

A gőzzel való desinficiálást mindenkor értelmes egyénnek kell ellenőrizni, mivel ennél legkönnyebb és leggyakoribb a csalódás, ha t. i. sietnek vagy ha a tárgyak erősen összetömetnek, mert a fertőztelenítés sikerét egyedül az biztosítja, ha a tárgyakat az erős gőz jól átjárja.

A fertőztelenítésre szánt tárgyakat a fertőztelenítő helyre és onnan vissza elővigyázattal kell szállítani; e célból 5% carbolsavba áztatott lepedőkbe burkolandók.

Igen megbízható desinficiálás a *vízben való kifőzés*; földolog, hogy a víz a tárgyakat egészen befödje és $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ órán át erős lobogással forrjon.

Igen ajánlatos tehát, hogy a choleras házban a beteg szoba mellett egy üstben víz tartassék, melybe minden beszennyezett, de mosható tárgyak beleteendők, kifőzendők, azután jól kifacsarva szabad levegőn megszáritandók.

Az ivóvíz is forralás által desinficiáltatik legbiztosabban.

Még hathatósabb az olyan vízben való kifőzés, melyhez *desinficiáló szer* adatik; pl. minden liternyi vízhez 1 gramm corrosiv, 10 gramm fehér gálicz, 20—25 gr. carbolsav, ugyanannyi szappanos vagy lúgos creosol, szappan, lúgessenczia, hamúzsír; vagy 400—500 gr. fahamúból készített 1—1 liter lúg stb. A kifőzött tárgyak azután tiszta vízben kiöblítendők és a szabad levegőn megszáritandók.

Fertőzött tárgyaknak fertőztelenítésére szolgál a *szellőzés* és *száritás* is, mivel a cholera bakteriumai könnyen és gyorsan elpusztulnak napon és száraz levegőn. Oly tárgyak tehát, melyek másként nem fertőzteleníthetők, pl. párnázott butorok, lószőrmatrácok, tollvánkások, bundák, paplanok stb., a lakáson kívül udvarban, kertben vagy padláson több napon át szellőztetendők és száritandók.

A kiszáritás és szellőztetés mindennemű fertőztelenítés után is alkalmazandó; szobák fertőztelenítése után az ajtók, ablakok több napon át nyitva hagyandók. A lakások is természetesen úgy tarthatók leginkább egészségesen, ha bőségesen szellőztetnek. A szellőztetés végett kirakott tárgyakra ügyelni kell, hogy az alatt be ne fertőztessenek és másoknak kárára ne válják.

Tisztaság, lemosás, öblítés, söprés, porolás vagyis az általános tisztaság hathatós támogatása a desinficiálásnak. A házakban, azok udvaraiban szemét, piszok, trágya, pocsolya nem tűrendő, a testen, ruházaton, élelmiszereken tisztaság tartandó. A szemét és trágyakihordáskor a por képződése — vízzel való megöntözés által — megakadályozandó és mézsporról, mézskresol porral desinficiálandó. Pocsolyák lecsapolandók avagy földdel, tőzeggel feltöltendők; szennyes,

iszapos területek feltöltés előtt mézsporról való behintés által desinficiálандók.

A gyümölcs — élvezés előtt — mindenkor tisztára lemosandó, a piacon, utcán árult gyümölcs pedig csakis főzve, párolva élvezhető.

Kezeket, arcot, szájat gyakran — minden evés előtt — mosni, öblíteni kell; kézmosáshoz szappan, carbolos, corrosivos víz, szájöblögetéshez ecetes, citromsavas, borkősavas víz használandó.

Porolásakor bőségesen kell szellőztetni, az illető nedves ruhát kössön szája és orra elé, nehogy port nyeljen, fölösleges por felferése helyett, a mit lehet, nedves ruhával kell letörölgetni.

Chemiai fertőtlenítő szerek.

Corrosiv (sublimat, maróhigany); ezen szer mérges lévén, csakis szakértő orvos által alkalmazható.

Kékgálicz, kékkő, rézsulfat (*cuprum sulfuricum*) igen hathatós fertőtlenítő szer, különösen szennyes folyadék, ürülék, hányadék és rothadó anyagok fertőtlenítésére; a desinficiálásra legalább 40—50% használtassék vagyis a 10% oldatból legalább fele annyi, a mennyi az ürülék. Az ekként desinficiált ürüléket legalább 1 órán át kell meghagyni, hogy a desinficiálásnak hatása legyen, azután árnyékszékbe öntendő.

A kékgálicz oldata kékes színű.

Fehérgálicz (zinksulfat, *Zincum sulfuricum*), szennyes folyadék, árnyékszék-edények stb. szagtalanítására és beáztatott ruhanemű desinficiálására alkalmas. (1—2%-os oldat.)

A *zöldgálicz* (vassulfat, *ferrum sulfuricum*) csekély desinficiáló képességénél fogva kevésbé ajánlatos.

Oltott *mész* pora, úgyszintén oltott mézszel készült sűrű mézstej hathatósan és gyorsan desinficiál. Egy klgr. oldatlan, égetett meszet $\frac{1}{2}$ klgr. vízzel oltva, finom port kapunk s ez jól elzárva tartandó. Ez utcai, udvari és háziszemét, söpredék, ürülék és hányadék fertőtlenítésére alkalmas. A szeméthez $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{10}$ rész annyi mézspór keverendő, azután vízzel megöntözendő, hogy ne porozzék.

Egy klgr. oltatlan mészhhez apródonként 4 klgr. vizet adva, sűrű mésztejet nyerünk, a mi ürülék, hányadék, rothadó anyagok desinficiálására igen alkalmas. Ürülékhez, hányadékhoz fél- vagy ugyanannyi mésztej adandó és $1/2$ —1 óra alatt a desinficiálás megbízható. Falat, padlót, — melyre ürülék vagy hányadék jutott, — fa- és fémnemű tárgyakat, földet, kétszer-háromszor sűrű mésztejjel bemeszelve kellően desinficiáltunk.

Az oltott mész pora hulla desinficiálására is alkalmas lévén, e célból az a koporsóban vagy a sírban mézsporral sűrűn behintendő.

Lúg, különösen az erős fahamulúg ($1/2$ klgr. hamu 1 klgr. vízre) (az 5 rész lúgessencia 100 rész vízből és 5% hamuzsír-ból készült lúg kevésbé) hathatós desinficiáló anyag. A lúgba áztatott szennyes fehérneműt, az azzal lemosott tárgyakat elég jól desinficiálja, de csak több órán át tartó behatás után. A forró lúg azonban rögtön és igen biztosan desinficiál.

Ürülék és hányadék fertőtlenítésére a forró lúgból 2—3-szor annyit kell venni, mint a mennyi a desinficiálható anyag, a hatás néhány perc alatt megbízható.

A lúghoz nagyon hasonló hatása van a *hamuzsír-nak* és *szappannak*; desinficiáláshoz leginkább a puha kenőszappan (káliszappan, zöldsappan) használtatik és pedig vagy szappanos bekenésekre, lemosásokra használják, vagy vízben feloldva abban áztatják, esetleg kifőzik a fertőtlenítendő tárgyakat. Aztatásra és főzésre 2—5 rész szappan (hamuzsír) veendő 100 rész vízre.

Az 5%-os *carbololdat* megbízható desinficiáló hatású, különösen forrón. Carbololdattal minden mosható tárgyat, továbbá fémtárgyakat, padlót, fatárgyat — még fényezettet is — jól lehet desinficiálni. Kéznek, testnek mosására 1—2%-os carbololdat alkalmas. Ürülék, hányadék, árnyékszék, pöczegödör fertőtlenítésére is alkalmas a carbololdat, de az igen költséges volna, mivel abból e célokra sok volna felhasználandó. A carbol nagy mértékben méregtartalmú.

A *nyers carbol* (fekete carbol) igen hathatós desinficiáló szer, leginkább árnyékszékek, pöczegödrök, szennyes folyókák szagtalanítására alkalmas, de ürülék, hányadék, beszennyezett föld, udvar fertőztelenítésére is használható; bőségesen kell alkalmazni. Ürülékhez, hányadékhoz annyi adandó, a mennyi a fertőztelenítendő anyag, akkor a hatás gyors és biztos.

Carbolmész, oltott mész, melyhez 1—5% carbolsav van keverve, csakis ha hatóságilag frissen készítettik, vagy teljesen megbízható gyár szállítja, használandó, mivel nagyban hamisítják, ez pedig teljesen hatástalan. Akként használandó, mint a mészpor.

Kresol, *Lysol*, *Salutol*, *Kresylmész*, *Chlór-mész*, *kénsav*, *sósav* megannyi hathatós desinficiáló szerek, azonban részben méregtartalmuknál, részben pedig vegyi úton való előállításuknál fogva csakis szakértő által állíthatók elő és alkalmazhatók.

Kén- és chlór-füstölések, *jodbromgőzök* betegszobák füstölésére használtatnak, a jod- és bromdesinficiálás azonban drágasága miatt tekintetbe alig jöhet. A kénezés és chlór-füstölés bonyolódott voltánál fogva csakis hozzá értő egyén által hajtható végre. Egy 100 köbméteres szoba desinficiálására 1—2 klgr. kén elégetése szükséges; ugyanily szoba desinficiálására 4—5 klgr. chlór-mész 2—3-szor annyi, vízzel hígított, sósavval lesz a szobában felbontandó.

A fertőztelenítés végrehajtása.

Felügyelet. A legjobb fertőtlenítő szer hatástalan marad, ha a fertőtlenítés gondatlanul vagy czélszerűtlenül végeztetik, a fertőtlenítés végrehajtására tehát ép oly gond fordítandó, mint a fertőtlenítő szerek beszerzésére.

A cholera fertőző anyaga — a cholera-bakterium — főképen a beteg bélürülékében és hányadékában van, ezért tehát első sorban a beteg vagy gyanus bélürüléke és hányadéka desinficiálandó; ugyanily figyelmet érdemelnek azonban a beteg ürülékével vagy hányadékával beszennyezett tárgyak is, pl. fehérnemű,

ágynemű, ruha, ágy, szoba, butor, padló, fal, melyre ürülék vagy hányadék jutott, árnyékszék vagy gödör, melybe az ürülék vagy hányadék öntetett; az ápoló, annak ruhája, kezei, továbbá a beteget szállított kocsis, hajó, ha azt a choleras beszennyezte.

Desinficiálandók továbbá mindazon helyek, a hol sok ember — köztük esetleg choleras vagy abban gyanus — megfordul, így tehát különösen vendéglők, kocsmák, kávéházak, vasuti és hajó-állomások árnyékszékei.

A cholera bakteriumai nem csupán az ember beleiben szaporodhatnak hanem az emberen kívül is mindenféle tárgyon, a mi nedves, nyirkos, szennyes; ezért a lakás közelében rothadó bűzös pocsolyák, árnyékszékek, trágyadombok meg nem türendők. Szigorúan ügyelendő továbbá arra, hogy a lakásban fal, padló, a ház udvara nyirkos és szennyes ne legyen, minthogy mindezekén megél és elszaporodhatik a cholera bakteriuma, ha esetleg elfecskendezve vagy elporladozva az ürülékből oda jutott volna.

Különösen ügyelendő pedig kezeink, szánk tisztántartására és hogy ivóvizünk, élelmiszerünk friss és tiszta legyen, mivel ezek által jut a fertőző anyag legkönnyebben a gyomorba.

Ürülék és hányadék desinficiálása.

Legbiztosabb desinficiálás, ha az ürülék elégettetik, a mi akként hajtható végre, ha az ürülék rongygyal felfogatván, jól égő tűzbe dobatik; gyorsan és biztosan hat az is, ha legalább háromannyi lobogón forró víz vagy lúg öntetik az ürülékhez.

Jól desinficiál a sűrű mésztej, a frissen oltott mészpor, a 10%-os kékgálicz-oldat, a chlórmez, 5%-os carbol, fekete carbol, szappanos, lúgos, meszes kresol (5%-os oldat), 5%-os kresyl-mészpor, ha ezen szerekből félannyi — ugyanannyi adatik, mint a mennyi a fertőtlenítendő anyag.

A choleras ürülékét, hányadékát — még ha desinficiáltatott is — nem szabad udvarra, nyílt csator-

nába, patakba kiönteni; a beteg közelében alkalmas csöbör tartandó és abba öntendő a desinficiált ürülék, hányadék, ha a csöbör megtelt, tartalma az árnyékszékre öntendő, ha pedig megfelelő árnyékszék nem volna, akkor a háztól, kúttól távol eső helyen gödör ásandó és az anyag abba ürítendő, mire aztán a gödör belseje sűrű mésztejjel vagy a desinficiáló szerek valamelyikével bőségesen ellátandó és vastag földréteggel betemetendő. Az edények, melyekbe a beteg ürüléke jutott, gondosan fertőtlenítendő.

Fehérnemű fertőtlenítése. Legczélszerűbb a gyors elégetés; a fehérnemű még vízben, lúgban való kifőzés által is fertőtleníthető; e célból a beteg közelében üstben vagy dézsában víz vagy lúg tartandó, a mibe a szennyes beledobandó, az edény tűzre téve és legalább $\frac{1}{2}$ órán át lobogva kell a benne levő tárgyakat főzni.

Növeltetik a kifőzés hatása, ha a vízbe az előbb felsorolt fertőtlenítő szerekből az ugyanott megmondott mértékben hozzá adunk, csupán annyi jegyeztetik meg, mikép corrosiv és fehérgálicz fémedényben való kifőzéshez nem használható, mivel a fémet megtámadja.

Nem mosható ruha, ha nem értékes, — miután desinficiálása nehéz, — elégetendő. A hol gőzdesinficiálás van, ott ebben hevítendő, ha pedig az nem áll rendelkezésre, akkor 1°/₀₀ részes corrosiv vagy 5°/₀-os carbolsavval jól meglocsolandó, azután száraz, napos helyen legalább 3 napon át szárítandó.

Az értéktelen vagy csekély értékű ágynemű (szalmazsák) elégetendő, a dunnák, vánkások, matraczok gőzzel desinficiálандó, azután több napon át szabad levegőn szárítандó.

Ha gőzdesinficiálás lehetetlen volna, az ágynemű széjjel bontandó és a mosható részek a már ismertett módon desinficiálандó; a toll, lószőr pedig forró lúgba vagy forró corrosiv-oldatba áztatandó és kiöblítés után a szabad levegőn jól kiszárítандó.

Az ágy erős, forró lúggal, 5°/₀-os szappanos, lúgos

kresol-oldattal, 1⁰/₀₀ forró corrosiv-oldattal, 5⁰/₀ carbolsav-oldattal, nyeles kefe segélyével alaposan jól lesurolandó.

Szoba fertőtlenítése. Ha ürülék, hányadék a szoba földjére hullott, a szennyezett hely sűrű mézstejjel, 5⁰/₀ carbolsav-oldattal, 5⁰/₀ kresol-oldattal, fekete carbollal vagy 10⁰/₀ rézgáliczczal bőven beitatandó. Ha az ürülék vagy hányadék deszkapadlóra hullott, az ronggyal feltörülendő és a rongy elégetendő, a szennyezett hely forró lúggal, 5⁰/₀ forró carbol-oldattal, 5⁰/₀ kresol-oldattal vagy 10⁰/₀ forró rézgálicz-oldattal alaposan felmosandó, a deszkák között lévő repedések pedig bőven beitatandók.

A beszennyezett falak sűrű mézstejjel, carbolsav-oldattal vagy kresol-oldattal bőségesen beitatandók.

A beszennyezett butor farésze úgy tisztítandó meg, mint az már elmondott, szövetes, párnázott része 1⁰/₀₀ corrosiv-oldattal — vagy ha a szövet nem igen érzékeny — 2—3⁰/₀-os carbol-oldattal permetezővel bőven bepermetezendő, azután a szabad levegőn több napon át szárítandó és szellőzendő.

A beteg által használt evő, ivó eszköz forró lúgban megmosandó, és a mit lehetséges, a tűzhelyen a sütőcsőben ki kell hevíteni.

Ápolók. Az ápolónak a betegtől beszennyezett ruháit épen úgy kell deszinficiálni, mint a betegét; az ápoló minden körülmények között mosható ruhát viseljen.

Az ápoló ügyeljen kezeinek és szájának tisztaságára; evés, ivás előtt kezeit mossa meg, száját öblítse ki. Kézmosásra 2⁰/₀ carbol, 1⁰/₀ lúgos szappanos, kresol vagy 2⁰/₀ lysolos-salutolos, 1⁰/₀₀ corrosivos vizet használjon avagy kezeit erős eczetben áztatván, szappannal jól mossa meg; száját tiszta vagy eczetes, citromos, borkősavas vízzel öblögesse ki. A beteg szobájában ne egyék és ne igyék s annak evő-ivó eszközeit ne használja. A beteg szobáját pedig tartsa szellősen.

Teste túlságos kimerítésétől, kifárasztásától óvakodják s a betegségtől ne aggódják.

Ha az munkáját elvégezte, mielőtt távozik, megfürödni és tiszta ruhát váltania kell; langyos fürdőjébe corrosiv vagy 2°/_o carbol adandó vagy legalább teste szappannal jól lemosandó.

A beteg meggyógyulása után ürüléke még több napon át desinficiálandó; úgy a felgyógyult, mint az ápoló megfürdetendő és reájuk tiszta ruha adandó. Fürdőkád hiányában mindkettőnek teste szappanos vízzel vagy eczettel jól lemosandó.

Eljárás cholera-hullával. A hulla 5°/_o carbollal, 1°/_{oo} corrosiv vagy 10°/_o zinksulfat-oldattal nedvesített lepedőbe burkolva azonnal koporsóba teendő és a halottas házba, temetőbe vagy egy üres lakatlan szobába szállítandó. A hulla látogatása szigoruan tilos.

A koporsóba tett hulla a fentebb felsorolt szerek valamelyikével jól meglocsolandó vagy 5°/_o chlórmész-oldattal bőségesen behintendő és ugyanazon szerek valamelyikébe áztatott lepedővel letakarandó.

A koporsó teneke lehetőleg jól zárjon, mindamellettt elővigyázatból a koporsó aljára mézpor-réteg hintendő vagy a fenti szerek valamelyikével bőségesen itatott fűrészpor ágyazandó, hogy az a hullából netalán kifolyó nedveket felfogja.

A choleras beteg lakásának desinficiálása.

A cholera-beteg szobája meggyógyulás vagy elhalálozás után gyökeresen desinficiálandó, mely célból mindenekelőtt annak kifüstölése szükséges. A kifüstölés sikeres keresztülvitele céljából gondoskodni kell, hogy ablakok, ajtók jól zárjanak, azokon minden nyílás beragasztandó, a szobában lévő összes tárgyak helyükön hagyatván, ágyak, szekrények, fiókok feltárandók, padló, butorok és egyéb tárgyak vízzel meglocsolatnak, azután a kén megfelelő helyen tűzbiztos edényben meggyujtatik, — vagy pedig a chlór-mészre a sósav ráöntetik — s ennek megtörténte után a szoba gyorsan elhagyatván, az ajtó elzáratik. 24 óra eltelte után ajtók, ablakok kinyitandók és a részletes desinficiálás megkezdendő. — De ennél is

egyszerűbb és eredményes eljárás, ha a szoba és az abban levő összes tárgyak 1°/₁₀₀ corrosivval — permetező segélyével — bőven benedvesítetik, a mi 24 óra múlva 1—2-szer ismétlendő, azután ajtók, ablakok kinyitandók és szellőztetés után a részletes fertőztelenítés fogatosítandó.

Ha azonban a fentebbi két módszer egyike sem volna keresztül vihető, akkor a szoba legalább 3 napon át folytonosan szellőztetendő.

A részletes desinficiálás a következőkből áll: a falak friss mészszel bemeszelendők; 2—5% chlórmez a mészhez adva fokozza ugyan a fertőztelenítő hatást, de a szobát tűrhetetlen szagúvá teszi. A padló, bútorok, ágynemű, ruha az előadottak szerint desinficiálendők.

A szoba földje erős mésztejjel itatandó, azután ásónyomnyira felásandó, kihordandó és tiszta friss földdel pótlandó.

Az árnyékszék, szennyes víz kiürítő, ha choleras használta, vagy ha choleras anyag öntetett bele gondosan desinficiálendó; különösen az árnyékszék fája kíván alapos desinficiálást. Az árnyékszék farészei, padlója az előírt módon desinficiálendők.

Ha a closetnak bőven van vize és csatornába nyílik, a closet medenczéje — míg beteg van — naponta 2—3-szor erős mésztejjel, carbolos, creosolos oldatokkal vagy nyers carbollal jól leöblögetendő; ugyanígy desinficiálendó a beszennyezett kiürítő is.

Gödörös és más árnyékszék, melyekből az ürülék nem távolíttatik el azonnal, az árnyékszék tartalma is gondosan desinficiálendó, ha cholera-ürülék jutott bele; e célból mésztej az árnyékszékben levő anyag $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{10}$ részének megfelelő mennyiségben öntendő a gödörbe; de hasznos oltott mész porával való bőséges behintés is.

Hathatósabb rézgálicz-oldatot, — 4—5 klgr. rézgálicz vagy erős kresylmész-oldatot, — 2 klgr. kresollal egy hektoliter ürülékre számítva, keverni az árnyékszék tartalmához. — Ugyanezen anyagokkal

kell az árnyékszék levezető csöveit is naponta 1—2-szer leöblögetni.

A hol rendes árnyékszék nincs, az előbb előírt eljárás követendő.

Nyilvános helyek és épületek fertőtlenítése. Vendéglők, korcsmák és egyéb nyilvános középületek fertőtlenítése felette fontos lévén, ezekben különösen tisztán tartandók az árnyékszékek, éjjeli edények és szekrények, mosdó edények, az udvar; szobapadlók és lépcsők gondosan surolandók, asztalok, székek és egyéb butorok nedves ruhával gondosan letörölendő, szobák, termek jól szellőztetendők; végre élelmiszerek pornak, légynek kiteve nyitva ne tartassanak.

Hajók, vasuti kocsik, choleras helyről érkező kereskedelmi áruk, utasok és azok podgyászának fertőtlenítéséről külön szabályzatok intézkednek.

Köztisztaság. A köztisztaság fenntartására a legéberebb felügyelet és legszigorúbb ellenőrzés gyakorlandó. Irányadóul szolgáljon, hogy a hol a járvány még nem tört ki, a köztisztaság egyszerű, természetes módon, nevezetesen: vízzel való locsolás, söprés, szennyes anyagok eltávolításával, szemét és egyéb piszok elhordásával tartandó fenn. Ha azonban a járvány kitört, akkor hathatósabb desinficiáló eljárások alkalmazandók. A legnagyobb szigorúsággal pedig azon házakban, illetve lakásokban kell eljárni, a hol a cholera-eset előfordult és a hol a fertőzött házban többen laknak. ||

Élelmi szereknek és italoknak fertőzéstől való óvása és fertőtlenítése.

Mindennemü élelmiszer, mely állott, — és habár csak 1—2 órán át is, — aggodalmas; különösen kerülendő pedig a piaczon, boltban, vendéglőben állott, tehát portól, légytől lepett élelmiszer és gyümölcs, mivel ha hideg, állott ételre a levegő porából esetleg cholera-bakterium jut, azon gyorsan elszaporodhatik és fertőzést okozhat; leghelyesebb tehát csupán *frissen főzött, sütött, párolt élelmiszerrel* élni.

A tej frissen forralva élvezendő; kenyér, zsemlye megpirítás által desinficiálandó. Sajt, vaj, gyümölcs kerülendő. Az olyan élelmiszer-üzlet, mely cholérától lepett házban van, — gondos desinficiálásig, — bezárandó. Evőeszközök, edények forró vízzel, lúggal tisztítandók.

Vizet inni cholérás helyen tilos, úgyszintén oly víznek a megivásától, a melyre nézve gyanú forog fenn, hogy be van szennyezve, szigorúan tartózkodjunk; különösen pedig a nem mély kutak, folyók, patakok, tavak vizének ivása kerülendő, de legveszélyesebb az állott víz, mert ha a vízbe cholerabakterium kerül, 1—2 óra alatt már szerfölött elszaporodhatik.

A gyanus vagy fertőzött víz felforrálás által tehető leginkább ártalmatlanná, de a felforralt víz is ártalmassá válhatik 2—3 órai állás után. A felforralt vizet kevés bor, citromlé, citromsav, pálinka hozzáadása által, vagy ha tea főzetett vele, lehet kellemes ízűvé tenni.

Az ásványvíz megbízható, de csak friss felbontás alkalmával, mivel ha csak néhány órát állott felbontva, ártalmassá válhatik; szódavíz tiszta fertőzésmentes vízből készítettessék, az üvegek és azok csapjai pedig tisztán tartandók.

Jó a friss forrásvíz, ha mélyből fakad, jól van foglalva és vize nem állott. A leggondosabb szűrés (filtrálás) nem oly hathatós, mint a forralás; a házi szűrők között legmegbízhatóbb a Pasteur-féle szűrő. E szűrőn szakadatlanul folyjon a víz s perczre sem zárassék el; 5—6 napi időközben a szűrő szétszedendő és kifőzéssel desinficiálandó.

Egyéb hatásági intézkedések.

Bérekoci és egyéb *szekérállások*, melyek cholérás anyaggal fertőztetve nincsenek, vasgálicz-oldattal való bőséges öntözés vagy vízzel öblögetés, azután carbolmészszel vagy egyéb carbolos anyaggal való behintéssel fertőztelenítendő.

A szennyes *folyókák* (nyílt csatornák) vízzel bőségesen öblögetendők, azután vasgálicz-oldattal vagy 1°/_o carbolsavas vagy 2—3°/_o tisztítatlan carbolsavas vízzel szagtalanítandók.

Árnyékszékek, melyekbe choleras anyag még *nem* került, a járvány kitörése előtt okvetlen kitisztítandók és folyton tisztán tartandók. Járvány kitörése után az árnyékszék tartalma az előzetesen történt desinfectió után hordható ki, a hol pedig gyanu merült fel az iránt hogy az árnyékszékbe choleras ürülék jutott, a fertőtlenítés a fentebb ismertetett szigorubb módon végzendő.

Vizelők gyakran lemosandók, a hol pedig sokan használják, ott kék- vagy zöldgálicz-oldattal vagy carbolsavas vízzel leöblítendők.

Vasuti és hajózási várószobák folytonosan szellőztetendők, padló, butorok gyakran felmosandók, árnyékszékek szigorúan tisztán tartandók, ha pedig az utasok között choleras vidékről érkezettek is megfordultak, a már ismert módon fertőtlenítendők.

Szennyes lakások kitisztogatandók, meszelendők és jól szellőztetendők, a zsufolások megakadályozandók.

Czélszerű ha a hatóság a fertőtlenítést a saját — ahhoz értő — közegeivel végezteti, valamint célszerű az is, ha a község ruha, ágynemű és egyéb tárgyak fertőtlenítésére fertőtlenítő kályhát épít.

A hatóság a fertőtlenítésre vonatkozó jelen szabályokat saját hatáskörében szigorúbbá teheti.

Kárpótlás a fertőtlenítés által okozott károkért. Fertőtlenítés céljából a magánvagyonon — különösen szegények tulajdonán — ejtett kárt a hatóság megtéríti.

Büntetések. Az ezen szabályzat ellen vétők a magyar büntető törvénykönyv büntettekről és vétségekről szóló részének 316., a kihágásokról szóló részének 92., 93., 94., 95., 96., 99., 100., 101., 105. és 125. §§. szerint büntettetnek.

A cselekmény hivatalból üldözendő.

A járvány megszüntének kihirdetése hatóságilag eszközöltetik.